

PSIXOLOG POZITSIYASINING ASOSIY KOMPONENTLARI

¹G.I.Sattarova, dotsent

²O.Xurramova, 2 kurs magistri

Qarshi davlat universiteti

gulnorasattorova195@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktab psixologlarining dastlabgi ish faoliyati, unda uchraydigan to‘siqlar, maktabda ilk faoliyatda psixolog ishni to‘g‘ri tashkil etishining ahamiyati, psixologning o‘qituvchilarga nisbatan egallagan pozitsiyasi hamda pedagoglar bilan bo‘lgan munosabatga ustanovka kabi masalalar yoritilgan.

Kalit so‘zlar: psixolog, maktab, pedagog, komponent, faoliyat, stress, munosabat.

Bugungi kunda barcha umumiy o‘rta ta‘lim maktablari o‘zining psixologlariga ega. Biroq shunga qaramay ba‘zan maktabdagi amaliy ish uchun psixologlarning nazariy bilimlari yetmay qolayapdi, ular bevosita amaliyot qo‘ygan muammolardan dovdirab qolayapdilar. Ayniqsa psixologlar faoliyatida pedagoglar hamda o‘qituvchi o‘quvchi o‘rtasida munosabatlarning meyoriy tizimini ta‘minlash, ota-onalar bilan samarali ishlash borasida hanuzgacha kamchiliklar kuzatilib turibdi. Xo‘sh bunday ahvolga tushmaslik, faoliyatni muvaffaqiyatli tashkil etish uchun psixologlar dastlab qanday ishlarni amalga oshirishlari va nimalarga jiddiy e‘tibor qaratishlari lozim bo‘ladi?

Yuqoridagi kabi savollar, muammolar yechimi tariqasida shuni ta‘kidlash joizki, avvalo psixolog maktabdagi ilk qadamlardan oq ma‘muriyatga psixologlar faoliyati doirasiga nimalar kirish kirmasligini, mo‘jizalar ko‘rsatish ularning qo‘lidan kelmasligini tushuntirishi kerak. O‘qituvchi bilan bo‘lgan suhbatda u yoki bu bolaning muammosi psixologik muammo bo‘lmagani uchun u bo‘yicha hech narsa qila olmasligini tan olishdan qo‘rqmaslik kerak. Shuningdek, umumiy o‘rta ta‘lim maktabida ishni boshlashdan avval psixolog:

1. O‘zining pedagoglar jamoasi va maktab ma‘muriyati bilan bo‘lgan munosabatlarni to‘g‘ri yo‘lga qo‘yishi;
2. O‘z ishining asosiy maqsadi - bu bolaning optimal rivojlanishini ta‘minlash ekanini doim yodda saqlashi;
3. O‘zining faoliyatida profilaktik ishga u bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan diagnostik va rivojlantiruvchi ishga alohida e‘tibor bilan qarashi maqsadga muvofiq bo‘ladi.

Psixolog maktabda yengib o‘tishi kerak bo‘lgan birinchi to‘siq - bu maktabning pedagogik jamoasiga qo‘shila olishdir. Bordini, psixolog bu murakkab organizmga qo‘shilib keta olmasa, o‘z ishida muvaffaqiyatga erishishi dargumondir. Chunki, o‘qituvchilar ham alohida e‘tibor talab qiladigan obektdir [1]. Pedagog xodimlarning salomatligi va ularning pedagogik faoliyati samaradorligi ko‘pgina kasbiy sohalar singari ish sharoiti, jamoadagi muhit kasbiy funksional vazifalarga bog‘liq. Biroq ko‘pgina tadqiqotlarning ko‘rsatishicha,

oxirgi o'n yillikda, pedagogik faoliyat bilan bog'liq stress faktorlar soni ortib bormoqda [3]. Bugungi kunda pedagoglarning faoliyati psixogen, intellektual, emotsional zo'riqishlar bilan to'ladir [4]. Shu sabab, o'qituvchilar psixolog bilan hamkorlik qilishga tayyor bo'ladilar. Hamma gap psixolog o'zini qanday tutishiga borib taqaladi. Bunda psixologning o'qituvchilarga nisbatan egallaydigan pozitsiyasi juda muhim rol o'ynaydi. Psixolog o'qituvchilar bilan o'zaro teng munosabatlarga kirishishi, ikkala taraf ham o'zini bilag'on qilib ko'rsatmasligi, eng muhimi bir-birini raqib deb hisoblamasligi zarur. Shunga erishish kerak-ki, o'qituvchilar psixologni ularga yordam bera oladigan boshqa mutaxassis sifatida qabul qilsinlar. Shuningdek, kasbiy faoliyatiga doir ilk qadamlarni qo'yishda maktab psixologi ota-onalar bilan aloqa o'rnatish juda muhim. Dastlabki aloqa ixtiyoriy xarakterda bo'lishi va o'zi murojaat qilgan ota-onalar bilan amalga oshirilishi kerak. Buning uchun psixolog alohida kun va soatlarni ajratishi lozim. Manbalarda yozilishicha, tadqiqotchilar psixolog pozitsiyasining asosiy komponentlari quyidagicha ta'riflaganlar:

- a) pedagog bilan bo'lgan munosabatga ustanovka;
- b) pedagoglarni qanday bo'lsa shundayligicha qabul qilishga ustanovka;
- v) subekt - subekt munosabatlaridan iborat tenglik va hamkorlik xarakteridagi munosabatlarga ustanovka.

Mana shunday pozitsiya pedagoglar bilan bo'lgan konstruktiv hamkorlikni ta'minlay oladi [4]. Qator olimlarning fikricha, dastlabki kezlarda psixolog o'qituvchilarga o'z yordamini haddan tashqari faollik bilan tiqishtirmasligi zarur. Kamtarona ravishda, agar zarur bo'lsa, yordam berishga tayyorligini ma'lum qilsa, shuning o'zi kifoya. Kimdir darrov hamkorlikka shoshiladi kimdir birozdan so'ng kimgadir umuman psixolog yordami kerak bo'lmaydi. O'qituvchilar bilan ishlashda bolada ro'y berayotgan ijobiy o'zgarishlarga asosan o'qituvchi sababchi bo'layotganini ta'kidlab turishi kerak. Shunda u pedagoglar orasida tan olinadi. O'qituvchilar bilan olib boriladigan individual ishlardan tashqari ular bilan seminarlar shaklida psixologik targ'ibot ishlarini olib borish maqsadga muvoviqdir. Bundan ko'zlangan asosiy maqsad kimgadir o'z bilimlarini ko'z-ko'z qilish emas, balki pedagoglarning psixologik madaniyatini oshirishdir. Ushbu mashg'ulotlarni shunday tashkillashtirish kerakki, o'qituvchilar passiv tinglovchi bo'lib qolmasinlar. Buning uchun har bir psixologik ma'lumotga ularni o'z tajribalaridan misollar keltirishga undash kerak. Oxirida esa biror bir hazil aralash testni bajarish hammaga yaxshi kayfiyat baxsh etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'oziyev E., Mamedov K. Kasb psixologiyasi. - T.: O'zMU, 2003. 156-b
2. Yusupova F. I. O'quvchilar individual tayyorgarligini amalga oshirishning pedagogik-psixologik jihatlari. "Xalq ta'limi" jurnali. 2005. №5. 90-93-b.
3. Maxmudova .D. "O'quvchilarni kasbga yo'naltirishga oid pedagogi k faoliyat element lari orasidagi uzviylik va uzluksizlikni ta'minlash". Xalq ta'limi jurnali. №3 son, 57-58 bet.

4. Ломов Б.Ф. О системном подходе в психологии // Вопросы психологии.- Москва, 1975. –№2 –С. 31-45.
5. Методологические и теоретические проблемы психологии. - М., «Наука», 1969. – 376 с.